

УНУТРАШЊИ СУКОБИ ЗАКОНА У МАТЕРИЈИ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Др Валерија Шаула*

Сажетак: Аутор чланка указује на новине које су у домаћи правни систем донијели нови породични закони Републике Српске, Федерације Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Аутор указује на низ разлика у материји породичног права, усљед чега се отвара могућност настанка интерлокалних (унутрашњих) сукоба закона.

Ови сукоби се рјешавају примјеном Закона о рјешавању сукоба закона и надлежности у статусним, породичним и насљедним односима из 1979. године. Чланак указује и на одговарајуће одредбе тог закона.

Кључне ријечи: унутрашњи сукоб закона, интерлокалне колизионе норме, брачни односи, породица, родитељско старање, нотари.

1. Увод

Имајући у виду сву сложеност правног система Босне и Херцеговине, а с обзиром на презумпцију надлежности у корист ентитета (у Федерацији Босне и Херцеговине и у корист кантона), те посебан правни статус Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, интересантним се намеће питање рјешавања унутрашњих сукоба закона у приватноправним односима.

---

* Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

За тему овог рада узели смо само један аспект потенцијалних унутрашњих сукоба закона у материји приватног права, имајући у виду да је материја породичног права недавно реформисана у оба ентитета Босне и Херцеговине, као и у Дистрикту Брчко. Изван разматрања у овом раду остала су питања процесноправне природе која су такође регулисана релевантним породичним законодавством.

2. Важећи породични закони у Босни и Херцеговини

Све до средине 2002. године, на цијелој територији Босне и Херцеговине се примјењивао исти, Породични закон Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине¹, који је био преузет на подручју оба ентитета и Брчко Дистрикта БиХ².

Убрзо се почело радити на доношењу нових породичних закона који ће задовољити новонастале потребе развоја друштва, те испуњавања обавеза из бројних међународних конвенција које су на снази.

Тако је 4. септембра 2002. године ступио на снагу нови Породични закон Републике Српске³ (у даљем тексту "ПЗ РС"), а 28. децембра 2005. године је почела примјена Породичног закона Федерације Босне и Херцеговине⁴ (у даљем тексту „ПЗ ФБиХ“). Породични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине је усвојен 2007. године⁵ (у даљем тексту „ПЗ БД“).

Ови закони се у многим битним сегментима разликују и тиме доводе до могућности настанка тзв. Интерлокалног сукоба закона. Неке од најважнијих разлика биће поменуте у тексту који слиједи, те упућено на начине рјешавања таквог сукоба прописа.

---

¹ «Службени лист СР БиХ» бр. 21/1979, 44/1989.

² «Службени гласник српског народа у БиХ», број 9/92, «Службени лист РБиХ» бр. 2/1992, 13/1994, те «Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине» број 1/2000.

³ «Службени гласник РС» бр. 54/02 и 41/2008.

⁴ «Службене новине ФБиХ» бр. 35/2005 и 41/2005.

⁵ «Службени гласник Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине» број 23/2007.

3. Области породичног права у којима се може појавити сукоб закона

3.1. Брачно право

У праву Босне и Херцеговине, брак је и даље законом уређена заједница живота жене и мушкарца, а основни принципи на којима се он заснива су слобода воље, равноправност брачних супружника, те међусобно поштовање и узајамно помагање⁶.

У погледу форме брака и процедуралних захтјева у том смислу, запажају се одређене разлике. У ПЗ ФБиХ се посебним чланом⁷ регулише могућност да брачни супружници⁸ могу након закључења брака пред матичарем, брак закључити и пред вјерским службеником. У том случају, брачни супружници су дужни вјерском службенику предочити извод из матичне књиге вјенчаних, а за вјерског службеника је предвиђена прекршајна казна у износу од 500 до 2000 КМ, уколико закључи вјерски брак прије закљученог грађанског брака⁹.

Породични закони РС и Брчко Дистрикта немају одредбе о вјерском браку.

У обавезу матичара да препоручи будућим супружницима, осим информисања о стању здравља и могућностима планирања породице, те споразумијевања о презимену, сви нови породични закони уводе новину - информисање будућих брачних супружника о могућности да своје имовинске односе регулишу путем брачног уговора.

Када је у питању “брак у рукавицама”, тј. брак чијем закључењу присуствује само један супружник и пуномоћник другог, предвиђено је да ова специјална пуномоћ (у којој морају бити наведени лични подаци даваоца пуномоћи, пуномоћника и другог будућег супружника) овјерава суд или, како је предвиђено у ПЗ ФБиХ и ПЗ РС нотар. Разлике су и у трајању ове пуномоћи: 60 дана од дана овјере у ФБиХ, а 90 дана у РС и БД, с тим да се у ПЗ БД не наводи гдје се ова пуномоћ овјерава.

---

⁶ Чл. 4 ПЗ РС, чл. 6, чл. 30, ст. 1 и 2 (уводи се и обавеза на вјерност) ПЗ ФБиХ, чл. 4 ПЗ БД.

⁷ Члан 7, став 3 ПЗ ФБиХ.

⁸ ПЗ РС користи термин «брачни супружници», ПР БД «брачни партнери», а ПЗ ФБиХ и даље користи термин «брачни другови».

⁹ Члан 383, став 3 ПЗ ФБиХ.

Иначе, сви породични закони које овдје разматрамо дају значајно мјесто у породичноправним односима нотарима, у складу са релевантним законима који регулишу нотарску службу.¹⁰

У Републици Српској је ПЗ ступио на снагу прије доношења Закона о нотарима РС¹¹ ("ЗоН"), па иако је на појединим мјестима нотар поменут алтернативно уз судију (суд), јер се при припремању породичног закона обављао и рад који је претходио доношењу ЗоН¹², јављале су се потешкоће у паралелној примјени неконзистентних законских рјешења, што је на крају отклоњено, измјенама ПЗ РС током 2008. године.

У погледу брачних сметњи (како се и даље називају у ПЗ РС и ПЗ БД), односно услова за пуноважност и постојање брака (у ПЗ ФБиХ), разлике се манифестују у сљедећем:

ПЗ ФБиХ дозвољава да суд у ванпарничном поступку дозволи склапање брака лицу које је неспособно за расуђивање, ако је суд утврдио да је то лице способно схватити значење брака и обавезе које из њега произлазе, те да је брак очигледно у његовом интересу¹³. У РС и БД брак не може склопити лице које због душевне болести, душевне неразвијености или другог разлога није способно за расуђивање¹⁴, а није предвиђена могућност диспензације у овом погледу;

У ПЗ ФБиХ нема могућности да суд у ванпарничном поступку усвојиоцу и усвојенику из непотпуног усвојења дозволи да закључе брак из оправданих разлога, него је однос усвојења неотклоњива сметња, а исто је и са могућношћу штићеника и стараоца да закључе брак.

Једина могућност коју ПЗ ФБиХ и ПЗ БД дозвољавају је да суд дозволи закључење брака тазбинским сродницима (свекар, снаха, зет, ташта, очух, пасторка, маћеха, пасторак), без обзира да ли је ранији брак из којег је ово сродство произашло престао, и то изузетно, ако за

---

¹⁰ Закон о нотарима ФБиХ («Службене новине ФБиХ» број 45/2002), те Закон о нотарима Брчко Дистрикта БиХ («Службени гласник БД БиХ» број 9/2003.

¹¹ «Службени гласник РС» бр. 86/04, 2/05, 74/05, 76/05, 91/06, 37/07.

¹² Више о самом нотаријату у БиХ видјети у Шаула В., Улога нотари из перспективе Међународног приватног права, *Правна мисао*, Сарајево, 1-2/2006, стр. 22-34, и тамо наведеним изворима.

¹³ Члан 11, став 2 ПЗ ФБиХ.

¹⁴ Члан 32 ПЗ РС и члан 22 ПЗ БД.

то постоје оправдани разлози¹⁵, док се у РС предвиђа таква могућност, уз прибављање мишљења органа старатељства¹⁶.

Доб за склапање брака је остала иста као раније, 18 година, уз могућност диспенсације по одлуци суда у ванпарничном поступку, ако је лице навршило 16 година, и ако је физички и психички способно за вршење права и дужности из брака. Разлике се огледају у томе што суд, према ПЗ РС и ПЗ БД то може дозволити “из оправданих разлога”¹⁷ а суд у ФБиХ “изузетно, и ако је брак у интересу тог лица”¹⁸. Претпостављамо да ће, без обзира на формулацију, пракса надлежних органа бити уједначена.

У ПЗ РС и ФБиХ је предвиђено да приједлог за давање дозволе за закључење брака може поднијети и само малолетно, заинтересовано лице, којем тиме тај закон даје посебну страначку, парничну и постулатиону способност.

Када се ради о престанку брака, и овдје су примјетне разлике у породичном законодавству у Босни и Херцеговини.

У ПЗ ФБиХ проширен је круг разлога¹⁹ због којих се може тражити поништај брака:

- сазнање о заразним болестима (може тражити супружник којем су чињенице о здравственом стању другог супружника биле скривене),
- због тешких неизљечивих психичких поремећаја другог брачног супружника (може тражити други супружник),
- због прећутања већих обавеза стечених прије брака, којим одговара својом посебном имовином и својим удјелом у брачној тековини.

Из могућности да тражи поништење брака у ФБиХ и БД²⁰ је искључен јавни тужилац²¹, док је у РС и даље његова улога непромијењена²².

Код формулисања разлога за развод брака, примјетне су одређене разлике. У ПЗ РС је предвиђено да брачни супружник може тражити развод брака ако су брачни односи тешко и трајно поремећени, усљед

---

¹⁵ Члан 14, став 2 ПЗ ФБиХ, члан 25 ПЗ БД.

¹⁶ Члан 35, став 3 ПЗ РС.

¹⁷ Члан 36, став 2 ПЗ РС и члан 26 ПЗ БД.

¹⁸ Члан 15, став 2 ПЗ ФБиХ.

¹⁹ Члан 40 ПЗ ФБиХ.

²⁰ Члан 34 ПЗ БД.

²¹ Члан 38 ПЗ ФБиХ.

²² Члан 49 ПЗ РС.

чега је заједнички живот постао неподношљив²³. Споразумни развод је могућ само ако нема заједничке малољетне, усвојене или дјеце над којом је продужено родитељско право.

Породични закон БД говори о тешкој и трајној поремећености брачних односа, а, осим тужбе, могуће је подношење споразумног приједлога за развод брака²⁴.

У ПЗ ФБиХ развод се може тражити ако су брачни односи тешко и трајно поремећени²⁵. У ФБиХ је избачена могућност подношења заједничког приједлога за развод брака, па је као основ остао захтјев за споразумни развод брака и тужба. Захтјев за споразумни развод брака²⁶ биће прихваћен ако је од закључења брака до подношења приједлога прошло најмање шест мјесеци, ако постоји споразум супружника постигнут у поступку посредовања о остварењу родитељског старања, издржавању дјетета, условима и начину одржавања личних односа и непосредног контакта дјетета са родитељем који не остварује родитељско старање и о издржавању брачног супружника. Суд може одбити захтјев за споразумни развод ако постигнути споразум који се тиче дјетета није у дјететовом интересу.

У реформисаном брачном праву, оба ентитета, као и БД БиХ, посебна пажња се посвећује поступку мирења (како га називају ПЗ РС и ПЗ БД), односно посредовања (како се назива у ФБиХ). Повећани значај овог, и до сада присутног, облика рјешавања брачних спорова је у чињеници да су, према породичним законима РС и ФБиХ, супружници сада дужни поднијети захтјев за покретање поступка мирења (посредовања) прије подношења тужбе или заједничког приједлога за развод, тј. прије покретања поступка за развод брака. У супротном, тужба или приједлог ће бити одбачени као недопуштени. У ПЗ БД суд ће, по пријему тужбе (споразумног захтјева за развод брака) затражити од органа старатељства да покуша мирење брачних партнера и доставиће му примјерак писмена којим је поступак покренут²⁷.

Обавеза посредовања или мирења не постоји ако је боравиште другог супружника непознато најмање шест мјесеци, ако је брачном

---

²³ Члан 52, став 1 ПЗ РС.

²⁴ Члан 40 ПЗ БД.

²⁵ Члан 41 ПЗ ФБиХ.

²⁶ Члан 44 ПЗ ФБиХ.

²⁷ Члан 42 ПЗ БД.

супружнику одузета пословна способност²⁸ (односно неспособан је за расуђивање²⁹) или ако један или оба супружника живе у иностранству³⁰.

У овом поступку супружници морају учествовати лично, није могуће заступање, чак ни присуство пуномоћника. Рок за организовање овог поступка је различит у појединим законима. У ПЗ РС је то у року од 30 дана од подношења захтјева, а најкасније у року од два мјесеца, без могућности продужења рокова³¹, а у ПЗ ФБиХ у року од осам дана од поношења захтјева, а поступак се мора окончати у року од 60 дана, а најкасније у року од 90 дана³². Ако се уредно позвани супружници не одазову без оправданог разлога, поступак ће се обуставити, а ако након обуставе лица поднесу тужбу суду, суд ће је одбацити као недопуштену³³. Разлика у ПЗ РС је што он не познаје оправдавајуће разлоге за изостанак са покушаја мирења које помиње чл. 49, став 1 ПЗ ФБиХ. Породични закон БД предвиђа рок од два мјесеца за спровођење поступка мирења и достављање записника суду пред којим је поступак за развод покренут³⁴.

У ПЗ РС постоји одредба која предвиђа да ако се супружници измире, поновни поступак мирења не могу покренути док не протекне шест мјесеци од дана уручења записника. А ако се не измире, тужбу (заједнички приједлог), уз коју је приложен записник, могу поднијети у наредном року од 6 мјесеци од пријема записника о исходу поступка мирења. Оваквих одредаба нема у ПЗ ФБиХ, ни ПЗ БД БиХ.

Занимљиве су новине у ПЗ РС и ПЗ ФБиХ, према којима муж нема право на развод брака за вријеме трудноће жене, или док њихово дијете не наврши три године живота у ФБиХ, а у РС је тај рок до једне године живота дјетета³⁵.

3.2. Односи родитеља и дјеце

Овај сегмент породичног законодавства претрпио је измјене у терминологији, што представља отклон ка новој култури поштовања

---

²⁸ Члан 45, став 4 ПЗ ФБиХ.

²⁹ Члан 47 ПЗ БД.

³⁰ Члан 63 ПЗ РС.

³¹ Члан 59, став 1 ПЗ РС.

³² Члан 51, став 2 ПЗ ФБиХ.

³³ Члан 49, став 3 ПЗ ФБиХ, те члан 60, став 4 ПЗ РС.

³⁴ Члан 46 ПЗ БД.

³⁵ Члан 43 ПЗ ФБиХ и чл. 52, став 2 ПЗ РС.

људских права уопште, а посебно права дјетета³⁶. Босна и Херцеговина је остала чланица Конвенције УН о праву дјетета³⁷, што је посебно видљиво у овој области породичног законодавства.

Термин “родитељско право”, из ранијег породичног законодавства, је замијењен изразима “родитељска права и дужности” (у РС), односно “родитељско старање” (у ФБиХ). У Породичном закону Брчко Дистрикта говори се родитељском старању, гдје је оно дефинисано као скуп одговорности, дужности и права родитеља који имају за циљ заштиту личних и имовинских права и интереса³⁸ и које се остварује у најбољем интересу дјетета.

Широку разраду права дјетета садрже ПЗ ФБиХ и ПЗ БД у неколико својих одредаба. Тако дијете има право:

- на старање о животу, здрављу и развоју личности,
- да живи с родитељима, тј. да редовно одржава личне односе и непосредне контакте са родитељем с којим не живи, те са бабом и дједом,
- на заштиту од незаконитог мијешања у његову приватност и породицу,
- на изражавање и уважавање властитог мишљења у складу са његовим узрастом и зрелости,
- да тражи заштиту својих права пред надлежним органом,
- на посебног стараоца у посебним случајевима,
- на образовање, избор школе и занимања у складу са способностима и склоностима,
- на заштиту од свих облика насиља, злоупотреба, злостављања и узнемиравања.

Родитељско старање, као скуп одговорности, дужности и права родитеља има за циљ заштиту личних и имовинских права и интереса а остварује се у најбољем интересу дјетета. Сљедствено томе, родитељ се не може одрећи родитељског старања³⁹.

Као посебне нове дужности родитеља у ПЗ ФБиХ и ПЗ БД уведене су: чување и задовољавање нормалних потреба, заштита од свих порока: дрога, алкохола, скитничење, разбојништво, крађа,

---

³⁶ Више о томе види у Галић Ж./Ласић М., Дјечја права у правном саставу Босне и Херцеговине, *Правна мисао*, Сарајево, 3-4/2005, стр. 9 и даље.

³⁷ Извршеном нотификацијом о сукцесији, прихватању или приступању. Листа тих конвенција је објављивана у Службеном листу РБиХ (бр. 25/1993 и 15/1995) и Службеном гласнику БиХ (број 26/1998).

³⁸ Члан 112 ПЗ БД.

³⁹ Чл. 131, став 2 ПЗ ФБиХ.

проституција, просјачење, сви облици малољетничке делинквенције, насиља, повреда, економске експлоатације, сексуалне злоупотребе и свих других асоцијалних појава. Ради заштите ових интереса, родитељи су дужни да у складу са узрастом и зрелошћу дјетета, контролишу његово понашање⁴⁰. Надзор над остваривањем ових права и дужности врше органи старатељства, који има на располагању разне мјере: одузимање родитељу права да живи с дјететом, одузимање родитељског старања тј. права и дужности.

Када је у питању старање о образовању, родитељи у ФБиХ и БД имају дужност старати се о редовном основном и средњем образовању дјетета, а према њиховим могућностима, и високом образовању⁴¹. У РС су родитељи дужни да се брину о редовном основном школовању своје дјеце, а према приликама омогућити даље школовање своје дјеце, водећи рачуна о њиховим способностима, склоностима и оправданим жељама⁴².

У ПЗ ФБиХ је предвиђено да малољетник са навршених 14 година може сам склапати послове којима стиче права, а оне којима преузима обавезе или располаже имовином може склапати само уз сагласност родитеља⁴³. Породични закон РС говори о доби од 15 година⁴⁴, а Породични закон БД о шеснаест година⁴⁵.

Породично законодавство ФБиХ садржи низ одредаба које говоре о стицању пословне способности:

- пунољетством, тј. навршењем 18 година живота,
- лице које је старије од 16 година које је постало родитељ (одлука се доноси у ванпарничном поступку на приједлог малољетног лица),
- са 14 година, ограничена пословна способност.

У РС и БД говори се о стицању пунољетства са навршених 18 година, као и закључењем брака прије тога⁴⁶.

---

⁴⁰ Члан 134, став 3 ПЗ ФБиХ, члан 117 ПЗ БД.

⁴¹ Члан 136, став 2 и 3 ПЗ ФБиХ и члан 119 ПЗ БД.

⁴² Члан 83, став 2 и 3 ПЗ РС.

⁴³ Члан 137, став 2 ПЗ ФБиХ.

⁴⁴ Члан 234, став 1 ПЗ РС.

⁴⁵ Члан 120 ПЗ БД.

⁴⁶ Члан 108, став 2 и 3 ПЗ РС и члан 139 ПЗ БД, који уведе категорију малољетног лица старијег од 16 година које је постало родитељ.

3.3. Утврђивање очинства и материнства

У овом сегменту породичног законодавства, ПЗ ФБиХ унио је низ новина које углавном слиједи и нови Породични закон Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине⁴⁷.

Као орган пред којим се материнство и очинство може признати се, осим матичара, органа старатељства и суда, помиње и нотар⁴⁸.

За упис признања дјетета у матичну књигу рођених потребан је и пристанак дјетета старијег од 14 (у ФБиХ⁴⁹), односно 16 година (у РС⁵⁰ и БД⁵¹).

Када је у питању дијете зачето вјештачком оплодњом, породично законодавство у ФБиХ⁵², не дозвољава утврђивање или оспоравање материнства/очинства, осим изузетно⁵³. Дозвољене тужбе се подnose у року од 6 мјесеци од сазнања за релевантне чињенице, а најкасније до 10 године живота дјетета.

У РС и БД се говори о немогућности утврђивања очинства и материнства дјетета зачетог вјештачким путем, уз изузетак да муж може оспоравати очинство тако зачетог дјетета које је родила његова жена, ако је до зачећа дошло вјештачким путем, сјеменом другог мушкарца без његове сагласности. Ова тужба се подноси у субјективном року од 6 мјесеци од сазнања (1 године у ПЗ БД), тј. објективном року до навршења 5 година (у ПЗ БД 18 година) живота дјетета⁵⁴.

---

⁴⁷ Посебно су интересантне одредбе из чл. 302, став 4 и 5 ПЗ ФБиХ и члана 273, став 5 ПЗ БД (којих нема у ПЗ РС) према којој се уводи обавеза одазивања на медицинско вјештачење анализом ДНК, тако да суд може издати налог судској полицији да приведе уредно позвано лице које се није одазвало позиву или се није подвргло вјештачењу, и то на трошак тог лица.

⁴⁸ Члан 56, став 1 ПЗ ФБиХ и измијењени члан 112, став 1 ПЗ РС. У исто вријеме у ПЗ БД помиње се и записничар(чл. 52, став 1), као лице пред којим се може признати материнство или очинство али не и нотар, што је веома необично, имајући у виду да је нотарска служба заживјела и у БД.

⁴⁹ Члан 63 ПЗ ФБиХ.

⁵⁰ Члан 119 ПЗ РС.

⁵¹ Члан 52, став 3 ПЗ БД.

⁵² Чл. 89 ПЗ ФБиХ.

⁵³ Када је дијете зачето без писмене сагласности мајке дјетета које је родила друга жена, а које је зачето из њене јајне ћелије, или када је дијете зачето сјеменом другог мушкарца без писмене сагласности мужа мајке дјетета (чл. 90, став 1 и 2 ПЗ ФБиХ).

⁵⁴ Члан 136, став 2 ПЗ РС и чл. 75, став 3 ПЗ БД.

У ПЗ БД ову могућност има и жена која је родила дијете зачето из јајне ћелије друге жене, ако је дијете зачето без њене писмене сагласности⁵⁵.

3.4. Усвојење

Разлике у овој области породичног права се огледају у томе што ПЗ ФБиХ намеће обавезу усвојоцима да дијете обавијесте о његовом статусу усвојеног дјетета најкасније до његове 7 године живота, односно одмах по заснивању усвојења, ако је дијете старије од тог узраста⁵⁶. Овакву обавезу не прописује ПЗ РС, док ПЗ БД предвиђа да дијете има право да зна да је усвојено⁵⁷.

Разлике постоје и код услова за заснивање усвојења. Да би било подобно за усвајање, дијете у ФБиХ мора да има најмање три мјесеца живота, а ако се ради о дјетету малољетних родитеља, оно се не може дати на усвајање све док не протекне период од годину дана, уз услов да нема изгледа да ће се оно подизати у породици родитеља или других сродника.

У РС се предвиђа да се усвојити може малољетно лице, без назнаке о најнижој доби дјетета. Ипак, у чл. 3 Упутства Министра здравља и социјалне заштите РС о поступку усвојења дјете⁵⁸ се предвиђа да орган старатељства не може дати на усвајање дијете из породилишта, пошто се тада прибавља сагласност мајке у тренутку када она није довољно оправљена од посљедица порођаја. Ширим тумачењем ове одредбе, ту би се подразумијевало поштовање протекла од најмање 40 дана од дана порођаја.

У ПЗ БД предвиђено је да се не може усвојити дијете док не прођу три мјесеца од његовог рођења, као и да није могуће усвојити дијете малољетних родитеља, осим изузетно, након протекла од једне године од дана рођења дјетета, ако нема изгледа да ће дијете бити подизано у породици родитеља, односно других ближих сродника. Дијете чији су родитељи непознати може да се усвоји по истеку три мјесеца од његовог напуштања⁵⁹.

---

⁵⁵ Члан 75, став 1 ПЗ БД.

⁵⁶ Члан 92, став 2 ПЗ ФБиХ.

⁵⁷ Члан 77 ПЗ БД.

⁵⁸ «Службени гласник РС» број 27/2004.

⁵⁹ Члан 79 ПЗ БД.

Способност да усвоје у ФБиХ, као и у БД имају лица у доби од 25 до 45 година живота, односно лице које је од усвојеника старије најмање 18 година, уз одређене изузетке⁶⁰. У РС нема добне границе за усвојиоца (усвојиоце), мада се тражи добна разлика од барем 18 година⁶¹.

Да би могло бити потпуно усвојено дијете у ФБиХ и БД не смије бити старије од 10 година, а усвојиоци могу бити само брачни партнери, маћеха или очух дјетета које се усваја, те и ванбрачни партнери који живе у ванбрачној заједници најмање 5 година⁶², док у РС потпуно може бити усвојено само дијете до 5 година старости које нема живе родитеље или су они непознати, односно дијете су напустили, а више од једне године им се не зна мјесто боравка, или родитељи који су пред надлежним органом старатељства дали изјаву да су сагласни да дијете буде потпуно усвојено⁶³. У РС потпуно могу усвојити само супружници заједнички, под условом да су обоје (или једно) старије од усвојеника барем 18 година.

Код непотпуног усвојења услови за пасивну адоптивну способност у ФБиХ и БД су узраст дјетета до 18 година, а ако је дијете старије од 10 година и способно је да схвати значај усвојења, потребан је и његов пристанак⁶⁴. Ове одредбе нема у ПЗ РС.

Значајна разлика коју доноси ново породично законодавство ФБиХ и БД је у томе што се дозвољава непотпуно усвојење (осим супружницима, једном супружнику уз пристанак другог, маћехи и очуху дјетета), и лицу које није у браку, те ванбрачним супружницима који живе у заједници најмање 5 година, ако за то постоје нарочито оправдани разлози⁶⁵. Овакве могућности нема у РС.

Доношењу рјешења о заснивању усвојења у ФБиХ и БД претходи обавезан “пробни период” у којем се дијете, без накнаде, смјешта у породицу будућих усвојилаца на период од 6 мјесеци⁶⁶. Тај пробни период је у РС факултативан (тј. орган старатељства може, а не мора да

---

⁶⁰ Члан 96, став 3 ПЗ ФБиХ и чл. 81 ПЗ БД.

⁶¹ Члан 151, став 2 ПЗ РС.

⁶² Члан 102 ПЗ ФБиХ и чл. 86 ПЗ БД.

⁶³ Члан 157 ПЗ РС.

⁶⁴ Члан 103, став 2 ПЗ ФБиХ и чл. 87 ПЗ БД.

⁶⁵ Члан 104 ПЗ ФБиХ и чл. 87 ПЗ БД.

⁶⁶ Члан 93 ПЗ БД предвиђа да тај период може да буде и краћи, ако је то у интересу дјетета.

га наложи) и траје 3 мјесеца⁶⁷. У сваком случају, он се обавља уз надзор органа старатељства, ради утврђивања најбољег интереса дјетета.

У породичном законодавству РС није регулисано питање приступа подацима о усвојењу. Постоје одредбе које наглашавају потребу очувања тајности података у погледу потпуног усвојења, а у матичне књиге рођених се као родитељи усвојеника уписују усвојиоци⁶⁸. У поступку усвојења искључена је јавност. Орган старатељства је дужан да води евиденцију и чува документацију о усвојеној дјечи према упутству надлежног министарства.

Породични закон ФБиХ, као и ПЗ БД су у овом правцу отишли много даље. Релевантне одредбе тих закона предвиђају да су подаци о усвојењу службена тајна, те да ће се увид у списе предмета усвојења допустити пунољетном усвојенику, усвојиоцу и родитељу дјетета који је дао пристанак за усвојење. Увид ће се допустити и малољетном усвојенику, ако је то у његовом интересу.

И поред одсуства аналогних одредаба у породичном законодавству РС, подсећамо на постојање одредаба које регулишу ову материју, а садржане су у законима о слободи приступа информацијама (овакав закон постоји у Републици Српској, али и на нивоу БиХ, те у Федерацији Босне и Херцеговине⁶⁹).

Према релевантним одредбама тих закона, који предвиђају свој примат у односу на друге законе⁷⁰, свако има право приступа информацијама које су под контролом јавног органа, а орган има обавезу да објави те информације, осим ако се ради о изузецима (заштита интереса одбране и сигурности, јавне безбједности, спречавање и откривање криминала, заштита процеса доношења одлука и давања мишљења, савјета и препорука, заштита повјерљивих комерцијалних интереса треће стране, те када се утврди да тражене

---

⁶⁷ Члан 166, став 2 ПЗ РС.

⁶⁸ Члан 169, став 4 ПЗ РС.

⁶⁹ «Службени гласник РС» број 20/2001 (Закон о слободи приступа информацијама РС је на снази од 25. маја 2001. године); «Службени гласник БиХ» број 28/2000 (закон је на снази од 18. новембра 2000. године); «Службене новине ФБиХ», број 32/2001 (Закон о слободи приступа информацијама ФБиХ је на снази од 1. августа 2001. године).

⁷⁰ Тако чл. 25, став 1 Закона о слободи приступа информацијама РС предвиђа да: "Уколико су одредбе Закона о државној управи, Закона о општем управном поступку, Закона о управним споровима који или других закона који су на снази у РС у супротности с овим законом, примјењиваће се одредбе овог закона." Слично и чл. 25, став 1 Закона у слободи приступа информацијама ФБиХ, те чл. 26, став 1 Закона о слободи приступа информацијама на нивоу Босне и Херцеговине.

информације укључују личне интересе који се односе на приватност трећег лица).

Конвенција УН о праву дјетета из 1989. године предвиђа да се дијете пријављује одмах по рођењу и да од рођења има право на име, право на старање, на држављанство, и ако је то могуће, право да зна ко су му родитељи⁷¹.

Хашка конвенција о заштити дјете и сарадњи у погледу међудржавног усвојења из 1993. године⁷² (у чл. 30) предвиђа да ће надлежни органи држава уговорница обезбиједити да информације које посједују везане за поријекло дјетета, а посебно оне везане за идентитет његових родитеља и здравствено стање, буду сачувани. Уговорнице ће обезбиједити да дијете или његов заступник, има приступ тим информацијама, уз одговарајуће усмјеравање и савјетовање, у мјери у којој то дозвољава право те државе.

Разлике у домаћем законодавству се примјећују и када је у питању могућност странца да усвоји домаћег држављанина.

У ПЗ БД је предвиђено да усвојилац може бити држављанин БиХ, а страни држављанин ако за то постоје нарочито оправдани разлози, односно ако је усвојење у најбољем интересу за дијете, и ако дијете не може бити усвојено у Босни и Херцеговини. Такво усвојење не може се засновати без претходног одобрења органа старатељства⁷³.

У ПЗ РС је предвиђено да усвојилац може бити само држављанин БиХ, а изузетно и страни држављанин, ако за то постоје нарочито оправдани разлози. Такво усвојење не може се засновати без претходног одобрења Министарства здравља и социјалне заштите⁷⁴. У Упутству о поступку усвојења дјете је предвиђено да ако постоје изричито оправдани разлози да усвојиоци буду страни држављани, орган старатељства је дужан да претходно тражи одобрење о дозволи усвајања од Министарства здравља и социјалне заштите⁷⁵.

Породични закон ФБиХ⁷⁶ предвиђа да усвојилац може бити и страни држављанин ако је усвојење у најбољем интересу дјетета и ако дијете не може бити усвојено у Босни и Херцеговини. Овакво усвојење претходно одобрава Федерални министар рада и социјалне политике.

---

⁷¹ Члан 7 УН Конвенције о праву дјетета.

⁷² Босна и Херцеговина није чланица ове конвенције.

⁷³ Члан 80 ПЗ БД.

⁷⁴ Члан 147 ПЗ РС.

⁷⁵ Члан 12 Упутства (види фусноту 58).

⁷⁶ Члан 95 ПЗ ФБиХ.

Када је у питању престанак непотпуног усвојења, ПЗ ФБиХ предвиђа и низ новина. Ако малољетни усвојеник нема крвне сроднике који су дужни да га издржавају, или они нису у стању да га издржавају, орган старатељства може својим рјешењем о раскиду непотпуног усвојења обавезати усвојиоце да дају издржавање усвојенику, на период до једне године. Иста могућност постоји и у обрнутом смјеру. Наиме, пунољетни усвојеник из непотпуног усвојења може рјешењем о раскиду бити обавезан да издржава бивше усвојиоце, ако они нису способни за рад и немају довољно средстава за живот. Узеће се у обзир разлози који су довели до раскида усвојења. И овдје издржавање може трајати до годину дана.

Оваквих одредаба нема у ПЗ РС, а ПЗ БД предвиђа да непотпуно усвојење може раскинути орган старатељства по службеној дужности или на приједлог усвојиоца, ако утврди да то захтијевају оправдани интереси малољетног усвојеника⁷⁷. Одредбе о издржавању малољетног усвојеника који нема крвних сродника у овом закону су готово идентичне као оне из ПЗ ФБиХ⁷⁸.

3.5. Издржавање

У овој области, примјећују се значајне разлике у ентитетским породичним законима.

У ПЗ ФБиХ се предвиђа да право на издржавање ванбрачног друга престаје када издржавани ванбрачни друг закључи брак или заснује нову ванбрачну заједницу, или постане недостојан тог права (као и ако престану разлози због којих је издржавање одређено), док се у ПЗ РС говори о недостојности лица које користи право на издржавање, те склапање брака тог лица, а у БД о грубом и недоличном понашању ванбрачног партнера без озбиљног повода од стране другог, те ако би обавеза издржавања представљала очигледну неправду за другог ванбрачног партнера.

Новине у ПЗ ФБиХ су и у томе да ће суд обвезника издржавања обавезати да плаћа будуће мјесечне износе издржавања у одређеном новчаном износу; док се у ПЗ РС предвиђа одређивање износа издржавања или у проценту од примања, или у фиксном износу и страном валути (ако се примање остварује у иностранству), с тим да

---

⁷⁷ Члан 103 ПЗ БД.

⁷⁸ Члан 105 ПЗ БД.

износ појединачне обавезе издржавања не може бити мањи од 15%, а укупан износ свих потраживања не може бити већи од 50%.

Ако лице не остварује примања, суд ће га обавезати да плаћа будуће мјесечне износе одређене у проценту од зајамченог личног дохотка у РС⁷⁹, док се у ФБиХ⁸⁰ предвиђа да Федерални министар рада и социјалне политике једном годишње објави податке о просјечним потребама лица које захтијева издржавање, с обзиром на трошкове живота које ће суд узети у обзир при одређивању издржавања.

У ПЗ БД је предвиђено да ће суд лице које је дужно да даје издржавање обавезати на плаћање будућих мјесечних давања у одређеном новчаном износу⁸¹.

Обвезник издржавања којем је престао радни однос и који заснује нови, дужан је податке о постојању извршне исправе о издржавању, те име и адресу корисника издржавања доставити новом послодавцу, а послодавац је дужан одмах корисника издржавања обавијестити о заснованом новом радном односу и податке о обвезнику издржавања који је тај однос код њега засновао. Непоштовање ових одредаба може резултирати прекршајном новчаном санкцијом⁸². Овакве одредбе не постоје у ПЗ РС.

У нове породичне законе уведена је и обавеза издржавања мајке ванбрачног дјетета за оца тог дјетета, која траје у периоду од три мјесеца прије порођаја и једну годину након порођаја, ако се мајка стара о дјетету а нема довољно средстава за живот⁸³.

3.6. Имовински односи брачних супружника

И у области имовинских односа брачних супружника примјетне су значајне разлике. Поменућемо само најважније јер би указивање на све потенцијалне проблеме и питања која се могу појавити у примјени ових нових одредаба захтијевало много више простора и дубљу анализу судске (па и нотарске) праксе, која је још увијек оскудна, односно за сада недоступна.

Наиме, у ПЗ РС поред проширења садржаја заједничке имовине (добитак од игара на срећу, имовинска добит од ауторског, и ауторском

---

⁷⁹ Чланови 259-262 ПЗ РС.

⁸⁰ Члан 235, став 4 ПЗ ФБиХ.

⁸¹ Члан 221 ПЗ БД.

⁸² Члан 383, став 1, ал. љ) ПЗ ФБиХ, члан 224 и члан 290, став 1, ал. и) ПЗ БД.

⁸³ Члан 234 ПЗ ФБиХ, чл. 252 ПЗ РС и чл. 213 ПЗ БД.

праву сродних права) успостављена је оборива законска презумпција да су удјели супружника у заједничкој имовини једнаки⁸⁴ (сваки супружник може захтијевати да му суд досуди већи дио од припадајуће половине заједничке имовине), док је та претпоставка у ПЗ ФБиХ и ПЗ БД необорива, тј. брачни другови су у једнаким дијеловима сувласници на брачној тековини, ако нису другачије уговорили⁸⁵. Овим се подстиче закључивање брачних уговора, којим стране могу одступити од предвиђеног законског режима.

Док је у РС овим регулисањем очуван концепт заједничке имовине стечене током брака, у ФБиХ и БД овај концепт се на својеврстан начин, по сили закона, претворио у сувласништво, јер су удјели супружника у заједничкој имовини унапријед познати, било на основу самог закона (50:50%), или одредаба брачног уговора (мање, односно више од 50%). Уколико је један од брачних другова (партнера) уписан у земљишне књиге као власник тековине, други брачни друг (партнер) може захтијевати исправку уписа⁸⁶.

Брачни уговори су предвиђени као новина и у ПЗ РС, иако недостаје исцрпнија регулатива свих питања која се могу појавити у вези са тим.

У сва три породична закона је експлицитно забрањена могућност уговарања примјене страног права на имовинскоправне односе. Ово се не односи на ситуацију гдје у брачном односу постоји међународни елемент, када ће могућност кориштења страначке аутономије код уговорног регулисања имовинских односа супружника зависити од става мјеродавног права за брачноимовински режим (изведена аутономија⁸⁷).

У материји регулисања имовинских односа ванбрачних супружника, ПЗ ФБиХ сасвим јасно предвиђа⁸⁸ да ће се на имовину стечену радом током трајања ове заједнице (а то мора бити најмање три године, или краће ако је у тој заједници рођено заједничко дијете) сходно примјењивати одредбе тог закона о брачној тековини.

---

⁸⁴ Члан 272, став 1 ПЗ РС.

⁸⁵ Члан 252, став 1 ПЗ ФБиХ, члан 229 ПЗ БД.

⁸⁶ Члан 240 ПЗ БД.

⁸⁷ Види чл. 37 Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима из 1982. године, који се примјењује у Босни и Херцеговини («Службени гласник српског народа у БиХ» број 21/1992, «Службени лист РБиХ» бр. 2/1992, 13/1994, те «Службени гласник БД БиХ» број 1/2000).

⁸⁸ Чл. 263 ПЗ ФБиХ.

У ПЗ РС пак недостаје прецизност у овом погледу, па из одредбе чл. 284 произлази да се имовина стечена радом током трајања ванбрачне заједнице која је трајала дуже вријеме сматра њиховом заједничком имовином, а код диобе те имовине се сходно примјењују одредбе о диоби имовине брачних супружника (међутим, овдје се не наводи временска одредница од најмање три године, која је законом предвиђена као основ за досуђење издржавања ванбрачном партнеру).

И у ПЗ БД уведене су одређене новине. Имовина коју су ванбрачни партнери стекли радом у ванбрачној заједници која је моногамна и ако је у њој рођено заједничко дијете, сматра се њиховом ванбрачном тековином, на коју се примјењују одредбе о брачној тековини⁸⁹.

4. Начин рјешавања унутрашњих сукоба закона

На цијелој територији Босне и Херцеговине данас је на снази Закон о рјешавању сукоба закона и надлежности у статусним, породичним и насљедним односима (у даљем тексту ЗРСЗН), донесен 1979. године⁹⁰, а преузет из бивше СФРЈ⁹¹. Он рјешава унутрашње сукобе закона у областима на које се односи, а такође упућује на мјеродавно право у ситуацијама када се питање из области које регулише појави пред страним органом, или када право друге државе упућује на примјену породичног права БиХ, по критеријуму држављанства.

Детаљна елаборација рјешења овог Закона превазилази потребе овог рада, па ћемо се ограничити на то да укажемо на најважније принципе у његовој примјени.

Главни критеријум за рјешавање потенцијалних интерлокалних сукоба закона је пребивалиште лица о којем се ради. Често ће то бити и заједничко пребивалиште лица (код личних и законских имовинских односа брачних супружника, развода брака, права и дужности родитеља и дјеце, и сл.).

Појам пребивалишта је одређен другим прописима који су на снази у Босни и Херцеговини.

---

⁸⁹ Члан 240 ПЗ БД.

⁹⁰ «Службени лист СФРЈ» бр. 9/1979 и 20/1990.

⁹¹ «Службени гласник српског народа у БиХ» број 21/1992, «Службени лист РБиХ» бр. 2/1992, 13/1994, те «Службени гласник БД БиХ» број 1/2000.

Закон о пребивалишту и боравишту држављана БиХ из 2001. године⁹², дефинише пребивалиште као општину или дистрикт у којем се држављанин настани са намјером да тамо стално живи⁹³.

У ФБиХ нема посебног закона који регулише ово питање, док је у РС и даље на снази Закон о пребивалишту и боравишту грађана из 1993. године⁹⁴, који појам пребивалишта дефинише на идентичан начин у чл. 2, став 1, те тако нема бојазни од различите квалификације овог појма.

Супсидијарни критеријум који ЗРСЗН користи је и ентитетско држављанство. Оно је регулисано како Уставом Босне и Херцеговине⁹⁵, Законом о држављанству Босне и Херцеговине⁹⁶, те Законом о држављанству Републике Српске и Законом о држављанству Федерације БиХ⁹⁷.

У неким ситуацијама, стране спорног односа ће имати могућност да изаберу право територијалне јединице које ће се примјенити (код облика брака, код личних и имовинских односа брачних супружника), а некада ће мјеродавно бити право територијалне јединице чији орган одлучује о спорном питању (*lex fori*), и то најчешће као посљедње супсидијарно рјешење.

Закон о рјешавању сукоба закона и надлежности у статусним, породичним и наслеђним односима је у неким ситуацијама наклоњен примјени повољнијег права (нпр. код права и дужности родитеља и дјецe), а некада се иде у корист заштите слабије стране (нпр. код издржавања).

У случају да се појави неки спорни однос за који није предвиђено мјеродавно право посредством интерлокалне колизионе нормe, сагласно норми о попуњавању правних празнина из члана 6 ЗРСЗН, примјениће се право *lex fori*, тј. право органа који поступа.

---

⁹² «Службени гласник БиХ» бр. 32/2001 и 56/2008.

⁹³ Члан 3, став 7 Закона о пребивалишту и боравишту држављана БиХ.

⁹⁴ «Службени гласник РС» број 27/1993.

⁹⁵ Члан I, тачка 7 Анекса 4 Општег оквирног споразума за мир у БиХ.

⁹⁶ «Службени гласник БиХ» бр. 4/1997, 13/1999, 41/2002, 6/2003, 14/2003, 82/2005.

⁹⁷ «Службени гласник РС» бр. 19/1992, 16/1996, 8/1997, 35/99, 17/00 и 64/2005, те «Службене новине ФБиХ» број 43/2001.

Prof. dr Valerija Šaula
FACULTY OF LAW
BANJA LUKA UNIVERSITY

*INTERNAL CONFLICT OF LAWS IN THE FIELD OF FAMILY LAW IN
BOSNIA AND HERZEGOVINA*

Summary

The author of the paper presents the novelties introduced in the domestic legal system by adopting new family laws of Republic of Srpska, the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Brčko District of Bosnia and Herzegovina.

The author points out numerous differences in the family laws, due to which there is a possibility of occurrence of inter-local (internal) conflict of laws.

These conflicts of laws are solved by implementing the Law on Resolution of Conflict of Laws in the Field of Status, Family and Inheritance, of 1979. The paper indicated the concrete conflict of laws rules of the mentioned Law that should be applied.

Key words: *internal conflict of laws, inter-local conflict of law rules, relations between spouses, family, parenteral care, notaries public.*